

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สถานการณ์และปัญหาเด็กในสังคมไทยนับวันจะมีความซับซ้อน วิฤติ และรุนแรงมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเชิงตลาด การแข่งขันแบบเสรี การเร่งรีบ การกระตุ้นในลักษณะบริโภคนิยมผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างทางสังคม อ่อนแอ ทุนทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นห่างเหิน และถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศ และ สภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งผลให้เด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ล่อแหลมต่อการกระทำผิดกฎหมาย หมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดีงามมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 1) อีกทั้ง ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร สภาพสังคมที่ซับซ้อน มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดสภาวะวิฤติ เป็นปัญหามากมาย ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาอาชญากรรม ก่อให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต สุขภาพกาย และสุขภาพจิตของคนทั่วไปรวมทั้งเยาวชนซึ่งเป็นักเรียนต้องรับผลกระทบ ดังกล่าวด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 462)

มนุษย์มีการพัฒนาตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงตาย ในแต่ละช่วงของชีวิตนั้น พัฒนาการในแต่ละด้านจะแตกต่างกันออกไป สิ่งที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการในแต่ละช่วงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ที่จะสนับสนุนหรือสกัดกั้นต่อการเสริมสร้างพัฒนาการของแต่ละคน ช่วงอายุประมาณ 6 – 17 ปี นับเป็นช่วงหนึ่งที่สำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้แก่เด็ก สร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้และทักษะต่างๆ ที่พึงประสงค์ต่อการดำเนินชีวิตอันจะส่งผลต่อคุณภาพของบุคคลในอนาคต (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 1) เด็กนับเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดเหนือทรัพยากรใดๆ ในโลก ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นปัจจัยการผลิตเป็นผู้กำหนดอนาคตในสังคมต่อไป สถาบันครอบครัว พ่อแม่ หรือผู้ให้การเลี้ยงดู เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อรูปแบบของพฤติกรรมเด็กถึงวัยรุ่น เพราะเป็นสิ่งแวดล้อมแรก ที่ใกล้ชิด การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายสติปัญญา จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพที่ดี (สุนันท์ พรหมดี. 2540 : 4) และการที่เด็กแสดง

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น เด็กเกร ก้าวร้าว ขอบทะเลาะวิวาท และไม่เชื่อฟังนั้นเกิดจาก เด็กเรียนรู้หรือได้รับการสั่งสอนผิดห้คอบรม โดยจงใจหรือไม่ได้ตั้งใจ จากบุคคลที่ใกล้ชิดเด็ก ซึ่ง ได้แก่ บิดามารดา เป็นสำคัญ นอกจากนั้นญาติพี่น้อง ครู เพื่อน และผู้ใกล้ชิดอื่น ๆ ก็มี ส่วนในการสร้างอุปนิสัยของเด็กด้วย (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2540 : 16)

ความอยากรู้อยากลองและเพื่อนชวน เป็นสาเหตุใหญ่ที่ชักนำให้นักเรียนประพฤติดิ ใช้สารเสพติด หรือเสพช้่า จึงมีปัจจัยหลักมาจาก สภาพจิตใจที่อ่อนแอหรือยังไม่แข็งแรงพอ และอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีสารเสพติด การคบเพื่อนที่ไม่ดี เสเพล อาจนำไปสู่การมีปัญหา พฤติกรรม อารมณ์ สังคม ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักเรียนกระทำผิด นำตัวตาย นอกจากนี้ยังมีปัจจัย เสริมมาจากผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์จะต้องรับรู้อย่าง จริงใจว่าเด็กมีร่างกาย ความคิด จิตวิญญาณเป็นของตนเองมาแต่เกิด เด็กมีความแตกต่างกัน เด็กแต่ละคน แต่ละแบบ หนทางชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นของเขา เด็กต้องเรียนรู้และ ปรับปรุงตนเอง เชนปัญหาด้วยตัวของเขาเอง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ต้องมีความเข้าใจ ให้กำลังใจหนุนช่วยเมื่อเด็กเดือดร้อน การเข้าไปเจ้าก็เจ้าการจัดการกับปัญหาตามแนวของ ผู้ใหญ่ไม่ยอมให้เด็กแก้ปัญาเอง จะทำให้เด็กรู้สึกตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีความสามารถ ทำ ไม่ได้ ทำลายความเป็นตัวของเด็กไปอย่างสิ้นเชิง สร้างความกดดัน ความทุกข์ทรมาน บีบคั้น ทำให้เด็กกระเจิดกระเจิงออกจากบ้าน ออกจากโรงเรียน ผันตัวเองไปสู่สิ่งแวดล้อมที่เสื่อม ทรมตกเป็นเหยื่อสารเสพติด หนีโรงเรียน ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท ไปจนถึงเป็นอาชญากร และ นำตัวตาย การเลือกทางเดินชีวิตที่ผิดพลาดเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดและ เกี่ยวข้องกับเด็กขาดความรู้ความเข้าใจพัฒนาการ และธรรมชาติของเด็กแต่ละช่วงวัยอย่างถ่อง แท้ จึง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดให้เด็กแต่ละคนเข้าใจตนเอง ขอมรับตนเอง และ พัฒนาศักยภาพตนเองไปจนถึงจุดสูงสุดได้อย่างน่าเสียดาย (สายสมร บุวนิมิ. 2545 : 71 – 72)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคม มุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เห็นความสำคัญและกำหนดให้ สถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูนับเป็นบุคคลสำคัญที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก มีบทบาทเป็นพ่อ แม่ในการส่งเสริม ป้องกันและช่วยเหลือเด็กให้ได้มีชีวิตที่เป็นสุข ช่วย

แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางจิตใจ และพฤติกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 3) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 63 โรงเรียนและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษา และฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนและนักศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 59 ก. 2546 : 24)

โรงเรียนเปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการสำคัญในการบ่มเพาะเด็ก ๆ ให้มีการพัฒนาการที่เหมาะสม กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความจำเป็นต่อเด็กเป็นอย่างมาก ในระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมาระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้กระทรวงสาธารณสุขได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่สำคัญหลายด้าน เช่น การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเริ่มจากระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ปี 2543 และมีแผนขยายในระดับประถมศึกษาในปี 2546 (กรมสุขภาพจิต, 2546 : 1) โดยให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย และใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการช่วยเหลือการปฏิบัติงานชัดเจน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้ง นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครูทุกคนในโรงเรียนเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ที่สำคัญในการดำเนินงาน เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างใกล้ชิด ด้วยความรัก ความเมตตาที่มีต่อศิษย์ มีการประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (กรมสามัญศึกษา, 2544 : 3)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งทีกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ให้ส่งเสริม ดูแล พัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม สร้างระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครองเพื่อให้บ้าน โรงเรียน ชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและการรับช่วงแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน และเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่

สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : ก)

ผลการวิจัยของ โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) เกี่ยวกับสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน จังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2547 - 2548 ด้านสุขภาพอนามัย ภาวะด้านโภชนาการและการบริโภค พบว่า จำนวนเด็กอนุบาลและประถมศึกษาที่น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์มีอัตราส่วนร้อยละ 10.90 และ 12.73 ภาวะด้านสุขภาพจิตพบว่า มีเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปี พยายามฆ่าตัวตายร้อยละ 2.73 ภาวะความเสี่ยงด้านสุขภาพ พบว่าเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปี เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุรถมอเตอร์ไซด์ ร้อยละ 13.54

ด้านการศึกษา ภาวะด้านการให้โอกาสทางการศึกษาพบว่า อัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 และอุดมศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 81.00 และ 63.09 ภาวะด้านความพร้อมของครูพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีนักเรียนต่ำกว่า 300 คน ขาดแคลนครู คิดเป็นร้อยละ 10.62 ภาวะด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นพบว่าเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (ไม่รวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล) มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของท้องถิ่นโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 16.12 ของงบประมาณทั้งหมด ภาวะด้านความเสี่ยงของเด็กในระบบการศึกษาพบว่า มีเด็กประถม / ประถมขยายโอกาส / มัธยม / อุดมศึกษา ที่ออกกลางคัน หรือย้ายสถานศึกษาคิดเป็นร้อยละ 2.00 / 2.00 / 4.00 / 10.00 และ 30.00 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า มีเด็กประถมและมัธยมที่มีพฤติกรรมโคเคเรียนอย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 11.48 และ 45.38

ด้านภาวะทางสังคม จำนวนเด็กประถมและมัธยมที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือพ่อแม่ไม่ครบคิดเป็นร้อยละ 23.06 และ 69.06 ภาวะด้านเด็กถูกละเมิดพบว่า มีเด็กต่ำกว่า 18 ปี ถูกละเมิดทางเพศร้อยละ 0.33 นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กประถมและมัธยมถูกขู่กรโซกทรัพย์ในสถานศึกษาร้อยละ 2.50 และ 24.50 มีเด็กประถมและมัธยมถูกทำร้ายร่างกายในโรงเรียน ร้อยละ 21.75 และ 37.36 (อมรวิรัช นาคทรพรพ. 2548 : (Online). Available : http://www.childwatchthai.com/document/Province_data.rar.2549, กันยายน 25)

จากเหตุผล และสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ด้านปัจจัยและด้านกระบวนการ
2. เพื่อศึกษา ระดับผลการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ด้านผลผลิต
3. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ทั้งโดยรวม และรายด้าน
4. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ตามประเภทของโรงเรียน ทั้งโดยรวม และรายด้าน

สมมุติฐานการวิจัย

1. การดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน แตกต่างกัน ทั้งโดยรวม และรายด้าน
2. การดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 แต่ละประเภทแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 3 ด้าน ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 12)

1. ด้านปัจจัย (Input) ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

2. ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การบริหารและการจัดการ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษาหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กระบวนการในการช่วยเหลือนักเรียน

3. ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณลักษณะของนักเรียน

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2549 ซึ่งมีประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 2,359 คน จาก 182 โรงเรียน โดยจำแนกได้ดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 254 คน แยกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา 148 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส 64 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 42 คน

1.2 ครูผู้สอน จำนวน 2,105 คน แยกเป็น ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1,003 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 648 คน ครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 454 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2549 จำนวน 328 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจาก ตาราง ของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43) ได้กลุ่มตัวอย่างแยกตามตำแหน่ง ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 21 คน ขยายโอกาส 9 คน และมัธยมศึกษา จำนวน 6 คน

2.2 ครูผู้สอน จำนวน 292 คน ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 139 คน ขยายโอกาส จำนวน 90 คน และมัธยมศึกษา จำนวน 63 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ตำแหน่ง

1) ผู้บริหารสถานศึกษา

2) ครูผู้สอน

3.1.2 ประเภทของโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1) โรงเรียนประถมศึกษา

2) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

3) โรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา
ตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 3 ด้าน ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต.
2546 : 12)

3.2.1 ด้านปัจจัย (Input)

3.2.2 ด้านกระบวนการ (Process)

3.2.3 ด้านผลผลิต (Output)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และ
แก้ปัญหาเพื่อให้เด็กเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทาง
จิตใจที่ เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง
2. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ในสถานศึกษา อย่างมีขั้นตอน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจนซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ
ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต
3. มาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา หมายถึง มาตรฐาน
คุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ของสำนักงานพัฒนาสุขภาพจิต กรม
สุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขที่ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน
สถานศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต
4. มาตรฐานด้านปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบในการบริหารจัดการด้านการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย ฝ่ายบริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการ
สถานศึกษา ชุมชน บุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกใน
การปฏิบัติงาน

4.1 ฝ่ายบริหาร หมายถึง บุคลากร ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการวางแผน และ
 อำนวยการนิเทศ ติดตาม กำกับดูแล การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน
 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

4.2 ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับคำสั่งให้ทำหน้าที่ดูแลให้
 คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในด้านวิชาการ ความประพฤติ ด้านสังคม และ
 เรื่องทั่ว ๆ ไป ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

4.3 ครู / บุคลากรที่เกี่ยวข้อง หมายถึง บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ได้แก่ ครูประจำวิชา ครูทั่วไป ครูแนะ
 แนว ครูหัวหน้าระดับชั้น นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.4 ผู้ปกครอง/ชุมชน หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน
 สามารถให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ประกอบด้วย ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรม
 สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

4.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ส่วนราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่มี
 ส่วนร่วมในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เช่น กรม
 สุขภาพจิต สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 องค์กรเอกชนองค์กรอิสระ หน่วยงานอื่น ๆ ที่สามารถให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ
 ได้

4.6 สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง อาคาร สถานที่ วัสดุ
 อุปกรณ์ และสาธารณูปโภคที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน
 สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

5. มาตรฐานด้านกระบวนการ หมายถึง การบริหารและการจัดการด้านการดูแล
 ช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ มีสภาพแวดล้อมอุปกรณ์เสริมการ
 เรียนรู้ ที่คำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องมีการ
 ประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งประกอบไปด้วย

5.1 กระบวนการบริหารและการจัดการ หมายถึง กระบวนการในการกำหนด
 แผนกลยุทธ์ แผนการดำเนินงาน แผนการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินตามระบบ
 ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

5.2 กระบวนการพัฒนาครูและบุคลากร หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

5.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร หมายถึง การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

5.4 กระบวนการในการช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งประกอบไปด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ

6. มาตรฐานด้านผลผลิต หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และมีจิตสำนึกในการดูแลผู้อื่น

7. สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

8. ประเภทของโรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 แบ่งเป็น 3 ประเภท

8.1 โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

8.2 โรงเรียนขยายโอกาส หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

8.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

9. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่ง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2549

10. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2549

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับ การบริหารการศึกษา ทั้งในระดับเขตพื้นที่ การศึกษา สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการ พัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในสถานศึกษา
2. เพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY